

LTV1 un LTV7 “vēlēšanu nakts” satura novērtējums

LTV1 “Vēlēšanu nakts. Saeimas vēlēšanas 2018”, 2018.gada 6.-7.oktobrī

LTV7 “Saeima vēlēšanas 2018. Rezultātu gaidīšana”, 2018.gada 6.-7.oktobrī

Abi kanāli piedāvāja visai klasisku “vēlēšanu nakts” programmas koncepciju. Ilgtermiņā vērts meklēt jaunus risinājumus, kā līdzās konvencionālajai pieejai “vēlēšanu nakts” veidošanā uzrunāt tos auditorijas segmentus, kas maz interesējas par lineāro televīziju un politisko informāciju kopumā. Viens risinājums var būt alternatīvas tiešraides nodrošināšana interneta vidē – ierasto ekspertu/politiķu balsu vietā šeit var iekļaut tādus informācijas avotus, kas ierasti nekomentē politiskos procesus (piemēram, popkultūras pārstāvjus, sociālo mediju zvaigznes). Tas ļautu daudzveidot ierastās “vēlēšanu nakts” balsis, kas tagad rotē no viena TV kanāla uz otru. Šādā alternatīvajā, internetā bāzētajā “vēlēšanu nakts” tiešraidē labi iekļautos arī LTV1 *green room* programmas sadaļa, kas tagad tradicionālajā “vēlēšanu nakts” koncepcijā īsti neiederējās.

Ilgtermiņā vērts arī pārdomāt, kā pagarināt “vēlēšanu nakts” programmu. Tagad tā beidzas drīz pēc tam, kad ir iespējas pāriet no spekulatīviem spriedumiem par *exit poll* datiem uz provizorisko vēlēšanu rezultātu apspriešanu (īpaši LTV7 gadījumā). Iespējams šeit var veidot “vēlēšanu nakts” programmas turpinājumu interneta vidē, ja nav iespējams to izdarīt konvencionālajā apraidē. Vēl risinājums var būt sadarbība ar Latvijas Radio – iespējams tieši LR1/LR4 var nodrošināt “vēlēšanu nakts” programmu visas nakts garumā, ko vienlaikus var pārraidīt LTV1/LTV7.

“Vēlēšanu nakts” programmas sākumā iekļautās intervijas ar politisko spēku līderiem tiešraidē no to birojiem varēja būt koncentrētākas ar mērķi iegūt vien īsas politiķu pirmās reakcijas par *exit poll* datiem. Ņemot vērā šo datu trauslumu, padziļināta saruna par tiem nav iespējama. Tiešraidē no politiskās partijas KPV.LV biroja ar garu uzrunu vēlētajiem uzstājās tās līderis A.Kaimiņš; šeit reportierei vajadzēja pārņemt intervijas vadību, nevis ļaut to darīt sarunas partnerim. Labs piemērs bija intervija ar toreizējo premjeru M.Kučinski; tā bija pārdomāta, informatīvi piesātināta. Augstāka pievienotā vērtība bija arī tām intervijām, kas raidījumā tika iekļautas vēlāk – laikā, kad jau parādījās pirmie provizoriskie vēlēšanu rezultāti.

Svarīgi izmantot tās priekšrocības, ko sniedz reportiera klātbūtne notikuma vietā; citādi to pašu informāciju var tikpat labi iegūt telefonintervijā. Būtiski nodrošināt atmosfēras aprakstu, kas valda konkrētā politiskā spēka birojā. Vides aprakstu bija labi izdevies savienot ar informatīvi bagātu, skaidrojoši-analītisku politiskā spēka vizītkarti tiešraidē no politisko partiju apvienības “Jaunā Vienotība” biroja. Tas labi kontekstualizēja tālāk sekojošo apvienības premjera amata kandidāta K.Kariņa uzrunas fragmentu un interviju ar ekspremjeru V.Dombrovski. Šādu pieeju – telpas/laika apraksts, plus analītiska fona informācija, kas ievada tālāko interviju – būtu gribējies redzēt arī tiešraidēs no citu politisko spēku birojiem.

Ideāli, ja tiešraides no politisko spēku birojiem var izmantot ne tikai ierastajām intervijām ar to pārstāvjiem, bet arī tam, lai veidotu sarunu starp raidījuma vadītājiem studijā un reportieri notikuma vietā, kurš/kura varētu sniegt analīzi, skaidrojumu par konkrētā politiskā spēka sniegumu vēlēšanās, tā noskaņojumu un iespējamo tālāko politisko procesu attīstību, kas būtu balstītas informācijā, kas iegūta uz vietas (neformālās) sarunās ar šī politiskā spēka pārstāvjiem “vēlēšanu nakts” laikā. Neizmantots resurss šajā ziņā ir pieredzējusī politisko procesu apskatniece O.Krenberga. Nav īsti skaidrs, kāpēc viņa “vēlēšanu nakts” programmā tika pozicionēta kā ierindas ziņu reportiere, lai gan varēja pildīt politiskā analītiķa lomu.

Ne visiem reportieriem ir pietiekamas prasmes, lai sekmīgi darbotos tiešraidē; arī intervija kā žanrs prasa citas prasmes nekā intervija kā informācijas vākšanas metode. Tāpat ne visiem LTV7 žurnālistiem ir pietiekama izpratne par politiskajiem procesiem, lai darbotos politiskās intervijas žanrā. Lai gan “vēlēšanu nakts” programmu var uzskatīt par *infotainment* žanru, šeit tomēr nepieciešama žurnālistiska ekspertīze Latvijas politiskās vides jautājumos, lai nodrošinātu pieredzē/kompetencē balstītu politisko spēku līderu iztaujāšanu. Žurnālistiem, kas ikdienā strādā ārpus politiskās informācijas tematiem, tas sagādā grūtības. Uzteicams, ka atsevišķi LTV ziņu reportieri darbojās bilingvāli, nodrošinot tiešraides no politisko spēku birojiem abos sabiedriskās televīzijas kanālos. Šādu iespēju ieteicams izmantot aktīvāk arī ikdienas ziņu raidījumos.

Neizmantota tika iespēja LTV7 veidot “vēlēšanu nakts” programmu sadarbībā ar LR4, lai gan iepriekš šāda pieredze ir bijusi. Tas arī ļautu LTV7 “vēlēšanu nakts” saturam piešķirt lielāku dinamiku, formas daudzveidību. Atšķirībā no LTV1, kam bija izdevies radīt dinamisku “vēlēšanu nakts” programmu ar daudzveidīgiem segmentiem (“spēles laukumiem”), LTV7 gadījumā vairākas programmas sadaļas bija pārlieku garas un grūti noturēja uzmanību visā to

garumā. Tāda bija 35 min. ekspertu diskusija raidījuma pirmajā pusē, lai arī diskusijas dalībnieki bija aktīvi runātāji – tas uzturēja dinamisku sarunu, un tomēr šīs sadaļas kopējā hronometrāža bremsēja kopējo raidījuma tempu. Teju stundu gara bija politiķu diskusija. Šeit diskusijas dalībnieku gan bija tik daudz, ka diskusijas vietā redzējām vien grupas interviju (tas lielā mērā sakāms arī par LTV1 premjera amata kandidātu izjautāšanu; konfrontācija starp diskusijas dalībniekiem veidojās tikai epizodiski). Labs piemērs bija LTV7 intervijas ar LU profesoru J.Rozenvaldu un sabiedrisko attiecību speciālistu F.Rajevski. Tās bija īsas, dinamiskas. Turklāt tajās tika izmantots radošs, vizuāli interesants risinājums (iespējamās koalīcijas sastāva modelēšana pie tāfeles). “Vēlēšanu nakts” programmu veidojot kā sadarbības projektu ar LR4, varētu risināt LTV7 ierobežoto finanšu un cilvēkresursu problēmu.

Politiskās intervijas (diskusijas) žanrs pieprasa prasīgu, kritisku, pat asu, konfrontējošu sarunas toni – tas pietrūka abu kanālu raidījumu vadītāju sniegtā. Tas lielā mērā skaidrojams ar to, ka, lai gan viņu zināšanas par Latvijas politisko vidi ir labas, viņiem trūkst padziļinātas izpratnes par politiskās dzīves (aizkulišu) procesiem – to labi varēja manīt apaļā galda diskusijās ar politisko spēku pārstāvjiem (LTV7) un premjera amata kandidātiem (LTV1). Bija daudz vispārīgu jautājumu un pretī plašas, izvairīgas atbildes. Maz tādu jautājumu, kas balstīti moderatoru ilgstošā laikā veidotā ekspertīzē par Latvijas politisko sistēmu, iepriekšējā rūpīgā temata izpētē, neoficiālā informācijā, utt. Tas arī ļautu raidījuma vadītājiem līdzās intervētāja/diskusijas vadītāja funkcijām uzstāties ar komentāru-analīzi – tas būtu īpaši labi iederējies LTV1 gadījumā. Šeit moderatoru pāris dažādo raidījuma segmentu starplaikā varēja apmainīties ar skaidrojumu, vērtējumu par vēlēšanu rezultātiem; tagad viņu sarunas bija papildītas ar vispārīgiem pārspridumiem, kas bija vairāk aprakstoši, mazāk analītiski. Ilgtermiņā sabiedriskajai televīzijai jāiegulda vairāk pūļu, lai attīstītu moderatorus, kas var darboties politiskās diskusijas žanrā. To, ka līdz šim šis jautājums atstāts novārtā, signalizē nepieciešamība “vēlēšanu nakts” programmas un arī galveno priekšvēlēšanu diskusiju moderāciju uzticēt Eiropas lietu korespondentei I.Naglai, nevis kādam no vietējiem žurnālistiem-redaktoriem, kas ikdienā nodarbojas ar nacionālās politikas jautājumiem.

LTV1 moderatoru pāri dominēja I.Nagla; turpmāk ieteicams piedomāt pie tā, lai abi raidījuma vadītāji spēlētu vienlīdz nozīmīgas lomas. Kopumā J.Geste varēja būt aktīvāks, enerģiskāks kadrā; tas pats sakāms arī par LTV7 programmas vadītāju A.Dundu. Vienlaikus jāizceļ skatītājiem draudzīgais A.Dundas moderācijas stils (“savējā” tēla veidošana, “es” formas lietojums jautājumu formulējumos).

Lai gan raidījuma sākumā *exit poll* dati tika pasniegti ar piesardzību, šeit labi iederētos plašāks skaidrojums par šīs aptaujas metodoloģiju un attiecīgi tās ierobežojumiem, kas ir būtiski tās rezultātu interpretācijā. Šoreiz būtiskas izrādījās *exit poll* izlasē neiekļautās diasporas vēlētāju atbildes, kas neļāva aptaujas veicējiem precīzāk prognozēt atbalstu politiskajai partijai KPV.LV.

Labi, ka LTV1 studijas auditorijā atšķirībā no priekšvēlēšanu diskusijām tika ieļauti vēlētāji, lai gan viņi kā informācijas avoti varēja tikt izmantoti mērķtiecīgāk. Studijas auditorijas dalībniekiem bija piešķirts vien vērotāju statuss (“perifērija”), kamēr galvenā darbība notika studijas “centrā”, kur risinājās sarunas ar politiķiem un politikas ekspertiem. Labi, ka “ierindas vēlētāju” balsis parādījās *green room* neformālajās sarunās, lai gan tas vairāk trivializēja pilsoņu līdzdalību politiskajā procesā nekā piešķirta viņiem pienācīgu politiskā aktora statusu. To veicināja ne tik daudz interviju saturs (jautājumu tematika) kā forma (intervētājas saziņas stils, telpas izvēle). Līdzīgi bija ar sociālo mediju apskatu – tā autors izcēla tos interneta sociālās tīklošanās vietņu tekstus, kas rada labu noskaņojumu publikai studijā un mājas auditorijai pie TV ekrāniem, nevis tiem tekstiem, kas ļautu palīdzēt izprast sabiedrisko domu. Ideāli, ja šos abus – publiskās sfēras/izklaides – uzdevumus var savienot. Tāpat šeit būtu vēlams sabalansēt ekspertu/politiķu un “ierindas pilsoņu” balsis sociālajos medijos; tagad dominēja otrās.

Green room interviju pieredze gan vienlaikus parādīja, ka tā saucamajiem “vienkāršajiem cilvēkiem” ir labas zināšanas par politiku un pietiekamas diskursīvās kompetences, lai viņu balsis iekļautu arī regulārajās sabiedriskās televīzijas politiskajās diskusijās.¹ Vēlētāju pārstāvniecība labi iederētos arī LTV7 “vēlēšanu nakts” programmā; tāpat arī šeit līdzīgi kā LTV1 gadījumā varēja iekļaut sociālo mediju apskatu. Izceļama ir LTV7 intervija ar Rēzeknes uzņēmēju, pilsonisko aktīvistu V.Dubovski un žurnālisti M.Kobizevu no Jelgavas. Tas ne tikai paplašināja ierasto ekspertu loku, bet arī ienesa “vēlēšanu nakts” saturā balsis no reģioniem – tas trūka LTV1 piedāvājumā, kas bija centrēts uz galvaspilsētas informācijas avotiem. Tāpat vērts atzīmēt LTV7 interviju ar Londonā dzīvojošo žurnālistu I.Dmitrijevu, kas, lai arī koncentrētā formā, ļāva apspriest diasporas dalību vēlēšanās. Šāds saturs trūka LTV1, kas

¹ Šāds mēģinājums jau iepriekš bija raidījumā “Sastrēgumstunda”, tomēr tas bija neveiksmīgs, jo studijas auditorijas iekļaušana raidījuma formātā nebija pārdomāta; turklāt tā bija slikti organizētā raidījuma producēšanas procesā.

kontrastēja ar šī kanāla īpašo interesi par vēlētajiem ārpus Latvijas priekšvēlēšanu periodā. Izceļams ir arī LTV7 lēmums tās “vēlēšanu nakts” programmas noslēgumā iekļaut interviju ar YouTube blogeriem – tas labi daudzveidoja ierastās ekspertu un politiķu balsis un sniedza jaunas zināšanas par gados jauno vēlēšanu pilsoniski-politisko noskaņojumu. Kopumā pozitīvi vērtējami LTV7 centieni paplašināt ekspertu loku arī šī kanāla regulārajās politiskajās diskusijās raidījumā “Točki nad i”. Šo labi ilustrē 4.oktobra ekspertu diskusija, kurā līdzās labi zināmiem, pieredzējušies politikas analītiķiem piedalījās arī divi politoloģijas studenti (žēl tikai, ka diskusijā dominēja pirmie, kamēr otrie salīdzinoši maz tika pie vārda).

LTV7 “Saeimas vēlēšanas 2018. Ziņu speciālizlaidums”, 2018.gada 6.oktobrī

LTV7 ziņu speciālizlaidumi vēlēšanu dienā nodrošināja pamata informāciju par vēlēšanu gaitu. Ziņu reportieri labi darbojās tiešraidē. Līdzās šiem tiešraides ziņojumiem un aktuālajiem “šeit un tagad” ziņu materiāliem šajos ziņu speciālizlaidumos bija iekļauti arī vairāki oriģinālmateriāli – labi reportāžas elementi izmantoti *vox pop* intervijās no Šķirotavas rajona Rīgā, ko turienes iedzīvotāji iesaukuši par “vietējo rubļovku”; portretintervijas žanrā bija veidots stāsts par ziņu fotogrāfa E.Palena vēlēšanām veltīto fotoizstādi; vēsturisko kontekstu tās dienas notikumiem labi nodrošināja materiāls par Saeimas vēlēšanām starpkaru periodā. Lai gan šajos raidījumos parādījās arī materiāli ārpus Rīgas, trūka informācijas par vēlēšanu norisi tieši tajās pilsētās un reģionos, kur dzīvo liels skaits krievvalodīgo, kas ir LTV7 ziņu raidījumu mērķauditorija. Ilgtermiņā arī LTV7 ikdienas ziņu raidījumos jāstiprina saturs no reģioniem, kas būtu relevants tieši šī kanāla ziņu raidījumu mērķauditorijai. Ja domājam par Latgali, iespējams šeit var veidot sadarbību ar Latvijas Radio Latgales studiju. Vēlēšanu dienas ziņu speciālizlaidumos tās varēja būt telefonintervijas ar radio ziņu reportieriem Rēzeknē un Daugavpilī.

2018.gada 15.novembrī

Jānis Juzefovičs, PhD

Tartu Universitātes Sociālo studiju institūta pētnieks